

**Liber Amicorum –
Ünnepi tanulmányok
Kisfaludi András
65. születésnapjára**

Wolters Kluwer Hungary • Budapest, 2023

SÁNDOR ISTVÁN

tanszékvezető egyetemi tanár, az MTA doktora
ELTE ÁJK Római Jogi és Összehasonlító Jogtörténeti Tanszék

Az alapítványi társaság

I. Bevezetés

A jogi személyeken belül általános megközelítés a célvagyon és a személyegyesítő alakzatok megkülönböztetése. Ugyanakkor a kereskedelem és a gazdasági élet igényeinek a jog általi támogatása sokszor olyan újdonságokat eredményez, amelyek áttörik a korábban sziklaszilárdnak tűnő dogmatikai kategóriákat, szabályokat. Ez különösen igaznak minősül a társasági jog mezején, ahol számos csodabogár reppen fel időnként, gondoljunk csak a napjainkra már elfogadottá vált egyszemélyes társaság jelenségére. Egy hasonló újdonságra szeretném felhívni a jelen rövid írással a figyelmet.

II. Röviden az alapítvány jogi természetéről

Az alapítványok meghatározására számos kísérletet találunk a jogirodalomban. Ezek a definíciók az adott korszak társadalmi, gazdasági és ebből eredő jogi sajátosságainak megfelelően próbálják, elsősorban az egyéb jogintézményektől való elhatárolásra helyezve a hangsúlyt, az alapítvány fogalmi elemeit megadni. Kiemelendő a célvagyoni jelleg¹ és a jogi személyiség.² Szladits Károly a jogi személyeket két megközelítésben

¹ Hoffmann Pál római jogon alapuló megközelítése szerint: „[a]z alapítvány alatt [...] szűkebb és jogi értelemben [...] önálló eszméleti személyiséggel ellátott vagyonnak ily célra való rendelése [...]” értendő. Hoffmann Pál: *Római magánjog rendszere mai érvényében vagyis pandekták alapvonalai* (Heckenast Gusztáv, Budapest, 1872) 60.

² Grosschmid Béni szerint: „[a]z alapítvány jogi személyisége nem egyéb, mint bevett plasztikai képlete annak, hogy jogok (javak) és azok valamely összességét terhelő kötelezettségek létezhetnek anélkül, hogy más középponttal bírnának, mint a perszonifikált alapítványi céllal.” Grosschmid Béni:

osztályozza, így az eredetük (magánjogi és közjogi) és a szervezetüknek a célkitűzéshez való viszonya (személyösszességek és vagyonösszességek) szerint. A személyösszességekre (*universitas personarum*) példa a testület és az egyesület, a vagyonösszességre (*universitas bonorum vagy rerum*) pedig az alapítvány.³ Ennek megfelelően szerinte: „[a]z alapítvány olyan jogi személyiséggel felruházott célszervezet, amelyben valamely önállósított vagyontömeg, meghatározott (többnyire tartós cél) szolgálatára van rendelve.”⁴ Szladits Károly megközelítésében az alapítvány legfőbb elhatárolási szempontja a más jogi személyektől a célra rendelt vagyon jellegében található meg. Kolosváry Bálint hasonlóan, némileg másként fogalmazva, az alapítványi vagyon forgalomképességére helyezi a hangsúlyt,⁵ míg az 1959-es Ptk. idejében keletkezett Jogi Lexikon meghatározása a célra rendelt elkülönült vagyontömeg saját szervezete általi kezelésében látja a központi elemét.⁶ Ez a meghatározás a múlt század elején irányadó magánjogi megközelítést támasztja alá.

Érdemes Csehi Zoltán részletes körülírását is figyelembe venni a magánjogi alapítvány vonatkozásában, amely több fogalmi ismérvet is felsorol, így az önálló jogalanyiságot, a tagság nélküli szervezetet, a létesítő okirat szerinti működési szabályokat, a célra irányultságot és az ennek eléréséhez szükséges vagyont.⁷ Ez a megközelítés ötvözi a jogirodalomban kialakított álláspontokat az alapítvány jogi karakterisztikája tekintetében, de egyúttal figyelembe veszi a (megalkotásakor) hatályos tételes jogi rendelkezéseket is. Összességében a részünkről elsősorban azt hangsúlyozzuk, hogy az alapítvány tulajdonos (tag) nélküli jogi személy, célra rendelt vagyontömeg önálló jogi személyiséggel. Az alapítvány és a gazdasági társaság között az egyik legfőbb dogmatikai különbség abban rejlik, hogy a társaságnak tagjai vagy

Fejezetek a kötelmi jogunk köréből I. (Ponte Press Kiadó, Budapest, 1932–33) 123. Ugyancsak az ő megközelítésében: „[a]z alapítványnak sem fizikai, sem eszmei értelemben nincs ontológiai személyisége, és mégis van jogi személyisége (jogalanyisége, jogképessége). Az alapítvány felől nem mondhatni, miként a város felől, hogy az szellemileg, lelkiileg, eszmeileg létező, élő lény, egyéniség.” Grosschmid Béni: Jogi és lénytani személyiség, *Magyar Jogi Szemle*, 1920/2. sz. 108.

³ Szladits Károly: *A magyar magánjog vázlatja I.* (Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1933) 68.

⁴ Szladits 1933, 74.

⁵ „Az alapítvány, az alapító intézkedéséhez képest, a közforgalomból elvont és meghatározott (jótékonyági, kegyes, művészi stb.) cél szolgálatára megfelelő alapítványi szervezetben kirendelt vagyon.” Kolosváry Bálint: *Magánjog. Vezérfonal a magyar magánjogból tartott egyetemi előadásokhoz* (Studium, Budapest, 1927) 67.

⁶ „Alapítvány: sajátos célvagyon, azaz meghatározott – mégpedig tartós és közérdekű – célra elkülönített és önállósított vagyon, amelynek kezelését az alapítvány szervezete látja el. Az alapítvány jogi személy.” Lamm Vanda – Peschka Vilmos: *Jogi lexikon* (KJK-Kerszöv, Budapest, 1999) 16.

⁷ Csehi Zoltán: *A magánjogi alapítvány. Történeti és dogmatikai alapok* (Gondolat Kiadó, Budapest, 2006) 110.

részvényesei vannak, akiket tulajdonosi jogok illetnek meg a társaság irányában. Ehhez képest az alapítvány olyan önálló jogi személyiséggel bíró vagyontömeg, amelynek nincs tulajdonosa.

III. Az alapítvány jelensége a *common law*-ban

A *common law* jogrendszerű országok esetében a kontinentális európai jogrendszerekben ismert alapítvány sokáig egyáltalán nem létezett, funkcióját a jótékonyági trustok (*charitable trusts*), jótékonyági társaságok (*charitable companies*) és jótékonyági korporációk (*charitable incorporated organisations*) töltötték be. A globalizáció hatására egyes *common law* jogrendszerű országokban mégis jogszabályi háttérrel teremtettek a magánalapítványnak, az elsők között Saint Kitts 2003-ban,⁸ majd számos pénzügyi központnak minősülő ország alkotta meg a saját szabályozását.⁹ Egyes országok ezt kifejezetten a pénzügyi szolgáltatóipar fejlesztése és a külföldi befektetők számára, akár jogszabályi csomaggal valósították meg. Ilyenre tipikus példa Katar, ahol 2016-ban a pénzügyi központ külön szabályozást alkotott az alapítványokra, noha a wakf ilyen funkciót már betölt a jogrendszerében.¹⁰ Hasonló szabályozást alkottak Dubajban is 2018-ban.¹¹ Az Amerikai Egyesült Államokban, hasonlóan a brit országokhoz, nagyon sokáig nem volt ismert az alapítvány (*foundation*), helyét a gazdasági társaság és leginkább a trust, valamint a társaság töltötte be.¹² Adózási kategóriaként használják

⁸ Foundations Act of 2003.

⁹ Ezek közül a jelentősebbek (módosításaik nélkül) a következők voltak: Foundations Act 2004 (Bahama-szigetek, amit 2005-ben és 2007-ben is módosítottak), International Foundations Act 2007 (Antigua és Barbuda, hatályos 2009. január 17-étől), Foundations Act 2008 (Anguilla, hatályos 2008. december 12-étől), Foundations (Jersey) Law 2009 (Jersey), Foundation Act 2009 (Vanuatu), Foundations Act 2009 (Seychelle-szigetek), Foundation Act 2010 (Labuan), International Foundations Act 2010 (Belize), Foundations Act 2011 (Isle of Man), Foundations Act 2012 (Mauritius), Foundations Act 2012 (Cook-szigetek), Foundations (Guernsey) Law 2012 (Guernsey), Private Foundations Act 2017 (Gibraltár). A kiegészítést részben lásd Paolo Panico: *Private Foundations. Law and Practice* (Oxford University Press, Oxford, 2014) 8.

¹⁰ Qatar Financial Centre Regulation No. 18 of 2016, QFC Foundation Regulations. Lásd ehhez Christophe Jolk – David Russell: Qatar Financial Centre Foundation. *Trusts & Trustees*, 2019/6. sz. 611.

¹¹ Dubai International Financial Centre Law No. 3 of 2018, Foundations Law. A wakf és a trust összehasonlító elemzését lásd Hisham Marwah – Anja K. Bolz: Waqfs and trusts: a comparative study. *Trusts & Trustees*, 2009/10. sz. 811.

¹² Lásd ehhez Anthony Viegas-Haws: The Foundation as a trust substitute under US federal tax law. *Trusts & Trustees*, 2009/5. sz. 281.

a „*foundation*” terminológiát.¹³ Kiemelendő, hogy az Amerikai Egyesült Államokban az adómentesség egyik alkategóriája a szövetségi adótörvény (*Internal Revenue Code*) alapján a magánalapítvány (*private foundation*)¹⁴ a közösségtől adományokat gyűjtő jótékonyági szervezetek (*public charities*) mellett. Az alapítványokon belül is megkülönböztetendő a közérdekű célra szolgáltatásokat nyújtó alapítvány (*operational foundation*), amely nem magánalapítványnak, hanem közérdekű jótékonyági szervezetnek (*public charity*) minősül adózási szempontból. Az Amerikai Egyesült Államokban először New Hampshire vezette be a kontinentális európai jogi természetű alapítványt 2017-ben, majd Wyoming volt a második olyan állam, amely szabályozást alkotott a magánalapítványokra.¹⁵ Wyomingban a törvény egyesíti a gazdasági társaságok, a trust és a külföldi alapítványokra vonatkozó joggyakorlat eredményeit. A törvényben a „*statutory foundation*” elnevezés szerepel annak érdekében, hogy a szövetségi adó-jogszabályokban alkalmazott „*foundation*” kifejezéstől megkülönböztethető legyen.¹⁶

IV. A kajmán-szigeteki alapítványi társaság¹⁷

1. Néhány gondolat a kajmán-szigeteki jogrendszeréről

A brit tengeren túli területeken, a Brit Nemzetközösség államaiban a common law az irányadó, bár sok esetben eltérő utat járnak be, mint a tradicionális angol szabályozás. Ennek elsődleges oka természetesen a külföldi befektetők számára megfelelő jogi keretek kialakítása, ami része a nemzetközi gazdasági versenynek. A Kajmán-szigetekre is irányadó ez a megállapítás, a 20. században jelentős kormányzati intézkedésekre került sor annak érdekében, hogy Bermudához és a Csatorna-szigetekhez hasonlóan a világ egyik meghatározó pénzügyi központja legyen az ország. Nem túlzás azt állítani, hogy világviszonylatban is komoly visszhangot kapott a common law-ban addig

¹³ Inland Revenue Service (IRS): Compliance Guide for 501(c)(3) Private Foundations. www.irs.gov. 4.

¹⁴ A IRS terminológiájában a private foundation eltérő tartalommal bír, mint a magyar adózási szabályokban a magánalapítvány. A magyar magánalapítványhoz hasonló alapítványi konstrukciót a grantor trusthoz hasonlóan adóztatják az USA-ban.

¹⁵ Wyoming Statutory Foundation Act, 2019 Wyo Sess Laws Ch 190 (H.B. 236), hatályos 2019. július 1-jétől.

¹⁶ Jordan S. Chandler – Geoffrey Cone – Paolo Panico – Amy M. Staehr: Foundations in the wild west: the Wyoming Statutory Foundation Act. *Trusts & Trustees*, 2019/6. sz. 617.

¹⁷ Szó szerint fordítva „alapítvány társaság”, de megítélésünk szerint jobban visszaadja a tényleges tartalmi jelentést az alapítványi társaság elnevezés, mivel a társaságokon belüli minőségi eltérésre utal a jelzős szerkezet.

hogy ne legyenek tagjai, ha van egy vagy több felügyelője (*supervisor*), aki nem tag, viszont a közgyűlésen részt vehet és szavazhat. A felügyelő(ke)t a tagok (részvényesek) jogosultak kijelölni, akikről nyilvántartást kell vezetni.²³ Ilyen esetben az alapítványi társaság nem szűnik meg, viszont csak ha a létesítő okirata lehetővé teszi, akkor kerülhet sor új tag belépésére vagy részvény kibocsátására.

Az alapítványi társaságnak lehetnek kedvezményezettjei, ők viszont nem rendelkeznek jogokkal és perindítási lehetőséggel az alapítványi társasággal szemben. Az alapítványi társaság operatív működését az igazgatók (*directors*) végzik. Rajtuk kívül azonban a létesítő okirat más személyeknek (tagok, felügyelők, alapítók stb.) is biztosíthat döntési jogköröket. Szükséges megfelelő engedéllyel rendelkező személy (*qualified person*) titkárként való kijelölése is. Főszabály szerint a kötelezettségek csak az alapítványi társaságot terhelik, és csak azzal szemben támaszthatnak harmadik személyek igényt. Ebből eredően kockázatosabb tevékenységek folytatása esetén felelősségkorlátozó vonása van az alapítványi társaságnak. Az alapítványi társasággal kapcsolatos tájékoztatáshoz csak érdekelt személyeknek (*interested person*) van jogosultságuk.²⁴ Az érdekelt személyeknek ezen túlmenően perindítási jogosultságuk is van az alapítványi társaság érdekében és nevében. A kajmán-szigeteki „tűzfal” szabályok kiterjednek az alapítványi társaságra is, vagyis külföldi joghatóság alatt megszületett bírósági ítélet nem kötelezheti az alapítványi társaságot a vagyonának külföldre történő kiadására. Az alapítványi társaság a társasági törvény hatálya alá is tartozik, így az azzal kapcsolatos esetjog irányadó a működtetésére.

V. Záró észrevételek

A kajmán-szigeteki alapítványi társaság egy olyan hibrid jogiszemély-konstrukció, amely ötvözi a társaság és az alapítvány előnyeit. Működtethető akár tulajdonosokkal, akár azok nélkül, akár meghatározott célokra vagy meghatározott kedvezményezettek javára. Jelentős újdonságot jelent a jogi személy e típusa a kiindulási alapként figyelembe vett, a római jogra épülő magánjogi megközelítéshez képest. Éppen azt a fontos dogmatikai jellemzőt írja át, ami a személyegyesítő és a célvagyonként jellemzett jogi személyeket megkülönbözteti egymástól. Az alapítványi társaság működhet tagsággal – ami a gazdasági társaság esetében irányadó –, de ez a tagsági jogviszony nem biztosít lehetőséget a jogi személy nyereségéből való részesedésre. A tagsági viszony

²³ The Foundation Company Law, 2017, sec. 8(1)–(2).

²⁴ Az érdekelt személyre nézve a szabályozást lásd The Foundation Company Law, 2017, sec. 2(1).

akár el is tüntethető azzal, ha az alapítók felügyelő személy(ek)e)t jelölnék ki, vagyis ebben a vonatkozásban inkább az alapítványi koncepció dominál. Az alapítványi társaság működése irányulhat profitszerzésre – ami napjainkban a magánalapítványoknál, különösen például a családi vagy vagyonkezelő alapítványoknál – már elfogadott jelenség, és éppen ezért az induló vagyonával kapcsolatban nem elvárás, hogy elegendő legyen a céljai megvalósításához.

Az alapítványi társaság alkalmazási köre nagyon széles körű, a tranzakciós célú társaságtól (*special purpose vehicle*) a vagyontervezésen és a vagyonvédelmen keresztül mind a társasági jogban, mind a trustok jogában ismert funkciókat betölthet, mindezt úgy, hogy zárt vagyonvédelmi rendszert képez. Amennyiben az alapítványi társaságnak nincsenek tagjai, így értelemszerűen tagi részesedéshez kapcsolódó hitelezői igényekkel sem lehet fellépni. Másrészt a kedvezményezettek részére nem biztosít a jogalkotó a jogállásukhoz igényérvényesítési lehetőséget, aminek egyenes következménye, hogy a kedvezményezettek hitelezőivel szemben is védelmet nyújt. Megfelelően kialakított belső szervezeti felépítéssel olyan önálló működési rendszert lehet megvalósítani, amelyhez nem szükséges tulajdonosi döntéshozatal, a menedzsment tevékenysége pedig ellenőrző személyek felügyelete alatt áll. Összességében az alapítványi társaság alkalmas a civiljogi alapítvány funkcióját betölteni, de ezt akár a gazdasági társaságok előnyeivel is ötvözhetik annak tagjai. A szabályozás logikája abba az irányba mutat, hogy a jogi személyek esetében nem feltétlenül a tulajdonosi megközelítésre kell a hangsúlyt fektetni, hanem az irányítási és a nyereségből való részesedési jogok kerülnek előtérbe.

Ezúton kívánok Kisfaludi András Professzor Úrnak boldog 65. születésnapot, jó egészséget és további gazdag tudományos munkásságot ad multos annos!